

Leopold Kłoda
Ryszard Stanclik

Historia szkolnictwa w Jaworzu

Biblioteczka Towarzystwa Miłośników Jaworza
Zeszyt 6

Spis treści

Od Wydawcy.....	5
Wstęp	7

CZĘŚĆ 1

Informacje ogólne dotyczące szkolnictwa w Polsce i w Księstwie Cieszyńskim

Podstawowe pojęcia	11
Krótki przegląd historii szkolnictwa w Polsce	12
Szkolnictwo w Księstwie Cieszyńskim do 1918 roku	14
Szkolnictwo polskie po 1918 roku	19
Modele systemu edukacji w Polsce po roku 1945	22

CZĘŚĆ 2

Działalność szkół w Jaworzu do 1939 roku

Ewangelicka (wyznaniowa) szkoła ludowa w Jaworzu.....	27
Parafia i szkoła wyznaniowa katolicka.....	36
Pięcioklasowa szkoła ludowa w Jaworzu Dolnym	38
Szkoła Ludowa w Jaworzu Nałężu.....	40
Powstanie szkół w Jaworzu Średnim	43
Szkoła w Jaworzu Dolnym do 1939 roku.....	50
Okres okupacji.....	58

CZĘŚĆ 3

Szkolnictwo w Jaworzu po 1945 roku

Szkoła Podstawowa Nr 1 w Jaworzu Dolnym 1945-1999.....	63
Szkoła Podstawowa (sześcioklasowa) w Jaworzu w latach 2000-2019	73
Szkoła Podstawowa nr 2 w Jaworzu Nałężu	75
Szkoła Podstawowa nr 3 w Jaworzu Średnim	77
Gimnazjum w Jaworzu.....	87
Hala sportowa przy Szkole Podstawowej nr 2 w Jaworzu	91

Nauka szkolna i wychowanie w Beskidzkim Zespole Leczniczo-Rehabilitacyjnym w Jaworzu	93
Przedszkola w Jaworzu	96
Szkolnictwo w Domu Dziecka i Młodzieżowym Zakładzie Wychowawczym w Jaworzu	100

CZĘŚĆ 4

Dokumenty szkolne

Dzienniki lekcyjne	105
Świadectwa szkolne	125
Inne dokumenty	159
Zdjęcia archiwalne i współczesne niezamieszczone w tekście	175
Bibliografia	221
Notki biograficzne	223

Od Wydawcy

Oddajemy w ręce Szanownych Czytelników kolejny, szósty już tomik – Zeszyt Biblioteczki Towarzystwa Miłośników Jaworza. Czynimy to z satysfakcją: realizujemy w ten sposób kolejny etap projektu nakreślonego w Zeszycie 1 – dążymy do utrwalenia bądź opisanie w słowach i obrazach (najczęściej fotografiach) tych tematów związanych z Jaworzem, które dotąd istniały tylko w czyjejs pamięci bądź były rozproszone np. w różnych materiałach archiwalnych. Dowodem na takie działania jest niniejszy tomik, prezentujący szkolnictwo w Jaworzu na przestrzeni wieków. Wyjątkową rangę tej pracy nadaje nie tylko osoba Autora – Jaworzanina i pedagoga – oraz wnikliwość i staranność w zbieraniu i opracowaniu materiałów; niniejszy tomik w sposób jednoznaczny pokazuje bowiem, jak ważną sprawą dla społeczności naszego regionu była powszechnie dostępna edukacja dzieci w ich środowisku, która otwierała drogę do następnych wyższych stopni kształcenia, szczególnie w dwóch ośrodkach miejskich – w Bielsku i Cieszynie.

Współtwórcą niniejszego tomiku jest Ryszard Stanclik, który swoje zainteresowania historyczne i pasje kolekcjonerskie realizuje poprzez wieloletnią intensywną działalność w Towarzystwie Miłośników Jaworza, a także poprzez gromadzenie fotografii i dokumentów związanych z przeszłością – ale i współczesnością naszej Małej Ojczyzny. Takie materiały wizualne wybrane licznie ze zbiorów Autora znacząco poszerzają i uzupełniają słowną prezentację naszego szkolnictwa.

Dziękując Autorom za ich pracę i zachęcając Czytelników do interesującej lektury wyrażamy też wolę i zamiar kontynuacji naszej Biblioteczki. Wiele jeszcze tematów związanych nie tylko z przeszłością, ale też współczesnością oraz wizją przyszłości czeka na opracowanie.

Zarząd Towarzystwa Miłośników Jaworza

Wstęp

Historia każdej miejscowości składa się z wielu elementów. W miastach są to akt lokacji, otrzymane prawa i przywileje. Często związane z tym wzrosty gospodarcze ale też pożary, klęski w walkach obronnych, czy sposób zarządzania przez radę miejską. W miejscowościach wiejskich takich jak Jaworze historia zaczyna się od pierwszej historycznej wzmianki w dokumencie. Zasiedlanie miejscowości, jej kolejni właściciele, odkrywane i wykorzystywane zasoby mineralne często decydowały o jej rozwoju i zasobności. Bardziej współcześnie można przyjąć, iż o historii miejscowości Jaworze decydowały czynniki uzdrowiskowe szczególnie podniesione w XIX i XX wieku, historia Parafii Ewangelicko-Augsburskiej i Rzymskokatolickiej, aktywność organizacji społecznych jak Ochotnicza Straż Pożarna, Koła Gospodyń Wiejskich czy Towarzystwo Miłośników Jaworza. Niebagatelna jest również rola wybieranych w wyborach powszechnych wójtów i rad gminnych decydujących o inwestycjach i przeznaczaniu środków finansowych.

Na historię Jaworza znacząco wpływały także działające tu szkoły, ich stopień organizacji, zaplecze, wyposażenie ale też zatrudniona w nich kadra pedagogiczna. Absolwent szkoły: na początku dwuklasowej, potem pięcioklasowej a obecnie ośmioklasowej mógł bardziej świadomie gospodarować, podejmować decyzje o dalszym kształceniu średnim czy wyższym a wracając do swojego miejsca urodzenia pomnażać swój majątek, podejmować pracę na rzecz środowiska, co przekładało się na zasobność całej miejscowości.

Z inspiracji Towarzystwa Miłośników Jaworza została przeze mnie napisana historia szkolnictwa w Jaworzu od jej początku, tj. powstania pierwszej szkoły wyznaniowej w końcu XVIII wieku, do 2020 roku. W tym czasie działały w naszej miejscowości trzy a czasem cztery szkoły podstawowe, w pewnym okresie gimnazjum, trzy przedszkola i dwie placówki wychowawcze. Przy szkołach działały komitety rodzicielskie,

Macierz Szkolna i organizacje uczniowskie. Istniało wiele zapisów i materiałów, z których mogłem korzystać. Były to kroniki szkolne, dzienniki lekcyjne, świadectwa absolwentów, zdjęcia, opracowania wydawane z okazji rocznicy działalności szkoły, zapisy pamiątkarskie kierowników szkół i osób z Jaworza. Najbardziej zwartą była publikacja Jadwigi Roik „Dzieje Jaworza na przestrzeni wieków”, gdzie w rozdziale „Jaworzańskie szkolnictwo.....” opisała znane jej fakty z historii placówek oświatowych w Jaworzu.

Niniejsze opracowanie zawiera cztery części. W pierwszej krótki szkic szkolnictwa w Polsce na przestrzeni wieków oraz szkolnictwa w Księstwie Cieszyńskim w cesarstwie austriackim. Ponadto reformy szkolne wprowadzane po I Wojnie Światowej do czasów współczesnych. W części drugiej i trzeciej znajdują się opisy szkół działających w Jaworzu z podziałem na okresy historyczne: od ich powstania do zakończenia I Wojny Światowej, okres międzywojenny, okupacja i czasy powojenne do 2020 roku. Część czwarta zawiera zdjęcia dokumentów szkolnych.

Całość dokumentacji fotograficznej oraz znaczną ilość materiałów do części opisowej przygotował Ryszard Stanclik, stając się jednocześnie współautorem niniejszej publikacji.

Leopold Kłoda